

Šalin nusiminę dūsavimai skaudūs!
Jie silpnina dvasią paikai.
Ar mums, kaip mergaitei raudoti nuraudus,
Nors spaudžia nelaimės, vargai?
Ne taip mūsų bočiai didvyriai kariavo,
Kai, gindami brangiąją Lietuvą savo,
Jų ėjo į kovą pulkai.

Kam trokšti pradengti tą uždangą — girią,
Kur slepia kelius ateities?
Juk Dievas teisingas ir valdo ir skiria
Laikus iš aukštos paslapties!
Kas bijo šešelio, — šešėlius temato,
Tas Dievo galybės tikrai nesuprato:
Naktis jam visur be vilties.

Kaip vyrai, be baimės mes stokim į kovą,
Kaip milžinas amžių baisus,
O meilė tėvynės tebūnie vadovu
Ir Dievas, kurs valdo visus!
Darbuosmės ir eisme, kur šaukia tėvynė!
Mylėsme ir gerbsme, ką proseniai gynė!
Tėvynė iš miego pabus.

MAIRONIS

VIENYBĖJE SU BAŽNYČIA

Tėve, Jūsų straipsnis "Ar rašyti į parapijas", kurs buvo išspausdintas praėjusiais metais "Laiškų Lietuviams" 11 nr., sukėlė mūsų tarpe daug ginčų. Vieni sakė, kad parapija ar bažnyčia nėra kokia policijos įstaiga, kad klebonai turėtų kontroliuoti savo parapijiečius. Kiti tvirtino, kad tikėjimas esąs kiekvieno sąžinės privatus dalykas, dėl to reikia kiekvienam žmogui palikti laisvę: kaip jis išmano, taip tegul savo sielą gano. Bet dauguma tą laišką pripažino teisingu ir Jums, Tėve, yra dėkingi už paaiškinimus. Tik dar prašytume daugiau argumentų, kurie mus labiau įtikintų, dėl ko turime ne palaidai, o organizuotai priklausyti parapijoms ir per parapijas visai Kristaus Bažnyčiai.

Su tikra pagarba Jonas G.

Mistinis Kristaus Kūnas

Mielu noru duosiu keletą paaiškinimų, nes man šis klausimas labai patinka, ypač jis mano širdžiai pasidarė brangus, kai perskaičiau Šv. Tėvo Pijaus XII encikliką apie mistinį Kristaus kūną (De Corpore Christi Mystico), išleistą 1943 metais, birželio mėn. 29 dieną. Ta enciklika mane taip sužavėjo, kad ją jau keturis kartus perskaičiau ir iš lėto puslapis po puslapio pergalvojau. Tą encikliką drauge su kitais svarbiais pastutiniais popiežių raštais galima rasti J. E. vysk V. Brizgio paruoštame 1949 metų lietuviškame leidinyje "Popiežių Enciklikos",

Iš visų mokslo sričių žinome, kad žmogus nėra palaidas, be jokio ryšio su kitais žmonėmis kūrinys. Priešingai, jis yra visa savo prigimtimi socialus ir visuomeninis narys, t. y. įvairiais santykiais ir įvairiomis aplinkybėmis jungiamas su kitais žmonėmis. Juo labiau jis privalo priklausyti Bažnyčios kūnui ne palaidai, bet organizuotai. Tuoj pamatysime ir geriau suprasime, kas yra Kristaus įsteigtoji Bažnyčia.

Daugelyje Šv. Rašto vietų, o ypač įvairiuose šv. Povilo laiškuose, randame pabrėžtą mintį, kad Kristaus Bažnyčia yra tobulai organizuota dieviškoji įstaiga. Savo organizuotumu ir susiklausymu ji tiesiog lyginama fiziniam, gyvam žmogaus kūnui. Žmogaus kūne visi sąnariai yra suskirstyti ir surišti tarpiausiais ryšiais į tobulą taisyklingą sistemą — organizmą ir, galvai vadovaujant, atlieka labai svarbius ir komplikuotus uždavinius. Panašiai yra ir Bažnyčioje. Kristus yra to mistinio kūno galva, o mes jo sąnariai.

Tautų apaštalas šv. Povilas, susižavėjęs ta mintimi, štai ką sako: "Mes esame daugelis, bet esame vienas kūnas Kristuje, esame vienas kito sąnariai" (Rom. 12,5). O Kristus, Bažnyčios įsteigėjas, dar aiškiau tą vienybę nušviečia pavyzdžiu: "Aš vynmedis, o jūs vynmedžio šakelės. Kas pasilieka manyje, o aš jame, tas neša daug vaisiaus" (Jon. 15,5). Iš šių žodžių aiškiai matome, kad mes su Kristumi Jo Bažnyčioje esame didžiausioje vienybėje. Mes esame ne palaidi, bet tarpiausiais ryšiais surišti ir sujungti į vieną organizmą, taip kaip kūnas ar medis Taigi, jeigu tik atsitrauktume nuo Kristaus ir nesijungtume vieni su kitais, tuoj pasidarytume lyg nudžiūvusios šakelės, į kurias jau nebeperėitų medžio sultys ir kurių likimas, Kristaus žodžiais tariant yra labai liūdnas. Jis sako: "Jei kas nepasiliktų manyje, bus laukan išmestas ir sudžius, kaip šakelė, kurią paims, įmes į ugnį, ir ji sudegs" (ten pat).

"Taigi, jūs esate Kristaus kūnas ir sąnariai vienas prie kito",—aiškina šv. Povilas (1 Kor. 12,27). Jūs esate gyvojo Dievo bažnyčia, nes Jis sako: aš gyvensiu juose ir vaikščiosiu tarp jų, būsiu jų Dievas, o jie bus mano tauta" (2 Kor. 6, 16),

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Yearly subscription one dollar. Single copy 10 cents.

Entered as second-class matter at the Post Office at Chicago, 111. Additional office of mailing in Putnam, Conn. LAIŠKAI LIETUVIAMS leidžiami Tėvų Jėzuitų kas mėnesį. Redaguoja T. Juozas Vaišnys, S. J. Administratorius Petras Kleinotas, S. J. Redakcijos ir Administracijos adresas: 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Telefonas: HEmlock 4-1677. Metinės prenumeratos kaina 1 doleris. Atskiras numeris 10 centų.

Vinjetės J. Pilipausko

sako šv. Povilas, kalbėdamas apie gilų tikinčiųjų susijungimą Kristuje į vieną nedalomą organizmą. Dėl to mylėdami vieni kitus, mes mylime patį Kristų ir ką gera ar bloga padarome artimui, padarome patiam Kristui.

Vienybė ir tikslingumas

Kaip mūsų kūnas yra tiksliai ir tvarkingai sujungtas iš įvairiausių sąnarių, įjungtų į bendrąjį visos kūno sistemos tikslą, vadovaujant galvai, o tie sąnariai vėl yra sudėti iš milijonų mažų narvelių taip, kad kiekvienas narvelis ar celė gali atskirai vystytis ir gyvuoti, bet būtinai turi būti subordinuoti viso kūno tikslui ir naudai, taip ir Bažnyčia, tasai mistinis Kristaus kūnas, yra sujungtas į vieną organizmą, susidedantį iš įvairių tautų, kalbų, luomų, pašaukimų, suskirstytų į parapijas, toliau į vyskupijas ir pagaliau į suvienytą milžinišką, visame pasaulyje išsiplatinusį mistinį Kristaus kūną, kurį valdo nematoma galva— pats Kristus, o matoma galva yra Jo vietininkas ir šv. Petro įpėdinis Romos Popiežius.

Taip suprastoj Bažnyčioj negali būti nė kalbos apie palaidus, neįjungtus į parapijas ir vyskupijas narius. Dėl to ir Šv. Tėvas enciklikoj pabrėžia, kad jeigu Bažnyčia yra kūnas, tai ji turi būti vieninga, nedaloma, bet ir matoma. Todėl klysta tie, kurie Bažnyčią įsivaizduoja grynai dvasišką, nematomą, be jokių išorinių pareigų. Bet Bažnyčios nariai, kaip sako Popiežius, yra tik tie, kurie yra priėmę atgimimo sakramentą, t. y. krikštą, kurie išpažįsta tikrąjį tikėjimą ir nėra kompetentingos Bažnyčios vyriausybės nuo jo atskirti.

Nusidėjėliai dar nėra iš Bažnyčios kūno išskirti, bet savo nedoru elgesiu jie labai sutepa mistinį Kristaus kūną ir jį paniekina, panašiai kaip tie budeliai, kurie Kristų nuplakė, erškėčiais vainikavo, apspiaudė stumdė ir pagaliau prikalė prie kryžiaus. Tegul ištvirkėlis ar girtuoklis nemano, kad jis tik sau vienas nusideda. Oi ne. Jis pažemina visą Bažnyčią, visą Kristaus mistinį kūną. Jeigu gyvame kūne atsiranda žaizda

ar skauda dantį, tai visas kūnas jaučia ir kenčia. Mes gal tik Dievo teisme tai suprasime. Pamatysime, kad savo nuodėmėmis gal užtraukėme Dievo bausmes artimiesiems, namiškiams, Lietuvai ir net visam pasauliui. Gal ne vienas susimetėlis ar kitoks nusidėjėlis nusigąs sužinojęs, kad ten Lietuvoj ar Sibire, kalėjimuose ar prie sunkių darbų kankinasi jo tėvas, brolis, sūnus ar draugas, tik atlygindamas Dievui už jo čia Amerikoj ar kitur daromas nedorybes!

Kas mus jungia ir gaivina?

Žmogaus kūną gaivina ir jungia į vieną organizmą nemirtingoji siela. Ji pripildo visą žmogų iki tolimiausios kūno dalelės ir padaro vieningą bei veiklų jo organizmą. Panašiai yra ir su mistiniu kūnu — Bažnyčia. Ją persunkia, gaivina ir jungia Kristaus dvasia, vadinama Bažnyčios siela. Šventoji Dvasia šventina per krikšto sakramentą, valo per atgailos sakramentą ir gaivina, maitina, pripildo malonėmis per Eucharistijos sakramentą visus Bažnyčios narius. Ta malonių ir gyvybės dvasia eina iš paties Kristaus ir pereina į visą Bažnyčią, panašiai kaip medžio sultys į visas šakeles. Kaip vynmedis ir šakelės gyvena vienu gyvenimu, taip ir mes gyvename tuo pačiu gyvenimu su Kristumi. Iš čia kyla toji net nesuprantama Bažnyčios narių vertė ir tas didis brangumas. Jie tampa Dievo vaikai. Kai kas sako, kad daugiau yra dievai, negu žmonės. Jie jungiasi su Kristumi į vieną prigimtį. O tikras Kristaus kūnas ir kraujas tampa tų narių maistu. Šv. Jonas sako, kad kas Jį priima, tampa Dievo vaikas. Dėl to šv. Povilas drįsta tvirtinti: “Esu gyvas, tačiau jau nebe aš, bet yra gyvas manyje Kristus” (Gal. 2,20).

Tarpusavė vienybė

Gyvame kūne galvai reikia kūno narių, o nariams galvos. Viena galva nesudarys kūno, o vieni nariai be galvos nebus gyvas kūnas, bet lavonas. Dėl to negali galva sakyti: man nereikalingi kūno sąnariai, o sąnariai: mums nereikalinga galva. Panašiai ir mistiniame Kristaus kūne. Kaip ten, taip ir čia turi būti organizuotumas, susiklausymas, santykiai, patarnavimai, harmo-

nija ir vienybė, nes “Dievas paskyrė kiekvienam sąnariui vietą kūne, kaip Jis norėjo”,— sako šv Povilas. “Jei jie visi būtų vienas sąnarys, kur gi būtų kūnas? Taigi, dabar, tiesa, yra daug sąnarių, bet vienas kūnas” (1 Kor. 12, 19).

“Akis negali sakyti rankai”, — tęsia tas pats tautų apaštalas, — “aš tavo patarnavimo nesu reikalinga; taip pat nei galva kojoms: man jūsų nereikia. Priešingai, daug labiau reikia tų kūno sąnarių, kurie atrodo silpnėsi. Tiems kūno nariams, kuriuos mes laikome ne taip garbingais, duodame daugiau pagarbos; kurie yra gėdingi, tuos apvelkame didesniu padorumu”. Čia šv. Povilas, kalbėdamas apie Bažnyčią, nori visus įtikinti, imdamas gyvą kūną pavyzdžiu, kad visi tikintieji yra labai reikalingi mistiniam Kristaus kūnui. Ir net tie, kurie, atrodo, užima menkiausią vietą parapijoje, kurie yra kitų pajuokti, apleisti, paniekinti, pav., ligoniai, seneliai, kaliniai, neturtėliai ir net maži vaikeliai, gal bus labiau išaukštinti už tuos, kuriems pasaulis lenkiasi ir ovacijas kelia. Ir Švenč. Mergelė Marija, kalbėdama Magnificat, sake: “Dievas pažvelgė į savo tarnaitės žemumą Jis numetė nuo sosto galiūnus ir išaukštino žemuosius” (Luk. 1,48).

Tarpusavė pagalba

Gyvojo kūno nariai nėra palikti veikti kiekvienas sau. Jie, darbuodamiesi savo naudai, drauge dirba ir visam organizmui. Ir antra vertus, dirbdami kitiems, dirba ir savo naudai. Pavyzdžiui, rankos, plaudamos kūną, nusiplauna ir pačios save. Panašiai elgiasi ir kiti kūno nariai įvairiose savo pareigose. Jei kūne atsiranda žaizda ar suseraga koks nors narys, visi kiti kūno nariai skuba jam į pagalbą. Kai blogai jaučiasi vienas kūno narys, visas kūnas kenčia, o jei visi sąnariai yra tvarkoj, tai ir kūnas būna linksmas ir judrus.

Panašiai turėtų būti ir Bažnyčios organizme. Jei kuris nors nedorai gyvena, neina bažnyčion, apleidžia religines pareigas, mes negalime sakyti: kas man darbo, tesižinai. Oi ne! Visi kiti nariai turi susirūpinti, už jį melstis, ieškoti būdų jį vėl prie Dievo gražinti. Dievo teisme negalėsime, kaip Kainas pasiteisinti, kai Teisėjas

klaus, kur yra brolis. Kainas atsakė, kad jam nerūpi, kur yra jo brolis. Kaip tada Dievas nebuvo patenkintas tokiu atsakymu, taip nebus patenkintas nė paskutiniame teisme, nes gal tas ar kitas žmogus amžinai pražuvo tik per mūsų kaltę ir apsilaidumą. Jei nieko daugiau negalėjome padaryti, tai galėjome bent melstis ir kitų prašyti, kad melstųsi, galėjome pasirūpinti, kad kiti jam artimesni ir įtakingesni asmenys stengtųsi jam padėti.

Kai parapijoje būna kokios nors ypatingos pamaldos ar misijos, privalome vieni kitus paraginti, kad ateitų, kad visi dalyvautų, bet nemurmėti prieš kleboną ir prieš misijonierių, jei dėl ko nors jie nepatinka, nes iš to jokios naudos nebus, tik atbaidysim kitus nuo bažnyčios, o vėliau turėsime atsakyti už jų likimą.

Turime uoliai dalyvauti visame parapijiniame ir katalikiškame gyvenime. Platinkime katalikišką spaudą. Mes mokam kitus kritikuoti, matom, kas yra gera, kas ne, bet patys nesistengiam gera daryti. Imkime, kad ir tuos “Laiškus Lietuviams” Redakcija kasdien gauna daug pagyrimo laiškų, daug padėsimų ir gražių žodžių. Žinoma, ir tai jau yra šis tas, bet to nepakanka. Reikia juos platinti, o kas gali ir bendradarbiauti. Nereikia manyti, kad jų pažanga priklausys tik nuo vieno redaktoriaus.

Kaip kūnui kenkia nešvarumas, kurs skleidžia mikrobus ir platina įvairias ligas, taip mistiniam Kristaus kūnui arba Bažnyčiai kenkia dvasinis nešvarumas: bloga spauda, nedoros filmos, smuklės ir kitos žemos vertės vietos, kur mūsų jaunimas dažnai nuodija savo kūną ir sielą. Tai turėtų atjausti kiekvienas to kūno narys, kiekvienas katalikas, kiekvienas parapijietis ir turėtų imtis visokių priemonių toms blogybėms pašalinti. Kartais prieš tai esame bejėgiai, ne nuo mūsų visa tai priklauso, bet dažnai galėtume ką nors padaryti, tik trūksta noro. Tokiu būdu mes neatliekame savo pareigos tame gyvame mistiškame Kristaus kūne.

Ginkime Bažnyčią

Jeigu atsirastų kurioj nors Bažnyčios daly, vienoj ar kitoj parapijoje žaizda, tai

turime stengtis ją, kaip galima greičiau išgydyti, bet negilinti jos dar labiau tuščiomis kritikomis, o kartais ir išsigalvotais ar kur nugirstais šmeižtais. Pakenkdami kitiems, mes pakenkiame ir patys sau. Atsiminkime, ką Kristus pasakė “Iš to visi pažins, kad jūs mano mokiniai, jei vienas kitą mylėsite” (Jon. 13,35).

Turime stengtis net jausti tai, ką jaučia Bažnyčia: džiaugtis jos džiaugsmis ir liūdėti, kai ji liūdi. O ką mes padarome Bažnyčiai, tai padarom pačiam Kristui, nes jis pats pasakė: “Iš tikrųjų sakau jums, kiek kartų jūs tai padarėte vienam šitų mano mažiausiųjų brolių, man padarėte” (Mat. 25,40).

Kai Saulius vyko į Damaską persekioti krikščionių, Kristus jį sustabdė kelyje ir tarė: “Sauliau, Sauliau, kam mane persekioji?” Saulius paklausė: “Kas tu esi, Viešpatie?” — “Aš Jėzus, kurį tu persekioji”, atsakė Kristus (Ap. D. 9,4). Vadinas, tikintieji ir Kristus yra tas pats dalykas. Taigi, ir dabar kas koku nors būdu prieš Bažnyčią kovoja, kovoja prieš patį Kristų, o kas klauso Bažnyčios, klauso paties Kristaus “Kas jūs klauso, manęs klauso; kas jus niekina, mane niekina; o kas niekina

mane, niekina tą, kuris yra mane siuntęs” (Luk. 10,16).

Tad būkime atsargūs šioje srityje. Pastebėję kokį nesusipratimą, pirma gerai apgalvokime, nesikarščiuokime, viską gerai išstirkime ir, jeigu matysime, kad tai yra reikalinga Bažnyčios gerovei, kreipkimės į atitinkamą bažnytinę vyresnybę, atvirai išdėstykite visas sunkenybes. Juk tik vyresnybė gali padėti, o mūsų kalbos ir mūsų kova su atskirais asmenimis jokios naudos neatneš, tik dar labiau viską supainios ir apsunkins. Mes, įžeisdami atskirus Bažnyčios tarnus, galime įžeisti Kristų.

Stenkimės geriau suprasti, kas yra Bažnyčia. Prie jos priklausykime, būkime jos nariai, ją remkime, ginkime nuo priešų ir jos klausykime. Taip pat dėkokime Dievui, kad gimėme iš gerų tikinčių ir tikrai Bažnyčiai priklausančių tėvų, kad mums nereikia jos ieškoti, kaip milijonai dar tebeieško ir suradę taip džiaugiasi, kad mums ne vienam didžiausią gėdą padaro. Dažnai tos laimės mes neįvertiname, kurią turime, priklausydami prie tikrosios Bažnyčios ir būdami mistiško Kristaus kūno nariai.

J. Bružikas, S. J.

BOBULĖS VARGAI

(Tremties vaizdelis)

Viešpatie Dieve, tos dienos ilgesnės už amžinybę, — galvoja bobulė sukinėdamosi po kambarį. Jis skurdus. Vienas langas šiaurinėje namo pusėje, viduje dvi geležinės lovos, užtiestos kareiviškais antklodėmis. Kampe žėruoja elektrinė plytelė, bet ant jos niekas neverda. Ant sienos kabo apdulkęs keptuvas ir ant stalelio stovi kelios amerikietiškos konservų dėžės su vandeniu. Tai visas kambario inventoriųs. Jame gyvena jos duktė ir išdykėliai Jonukas su Petriuku. Jų tėvelis bolševikų išvežtas į Sibirą.

Skurdu ir liūdna senelei, Lietuvoje buvusiai turtingai ūkininkei, tvarkant tremties kampelį. Ji, nors jau tretį metį svetur,

rodos, nė vienai minutei neužmiršta nei savo tėviškės nei žento, rusų išvežto. Bet už vis labiau jos širdį kankina sūnus, Lietuvoje partizanų likęs. Su kuo ji tik pradeda kalbą, visuomet pasakoja, kaip jos senatvės paguoda, jauniausias sūnus Vytautas, su šautuvu ant pečių pro vartus juos išlydėjo, tardamas rimtu beveik grasinančiu balsu: “Dabar skubėkit į vakarus! Išmaudę bolševikus ugnyje, mes jūsų lauksim. Iki pasimatymo!” Kiek tai ašarų kaštuoja bobulei! Ji verkė išvažiuodama, ji negali susilaikyti neverkus, apie tai kitiems pasakodama ir net viena apie tai galvodama.

Vakar bobulė ilgai negalėjo užmigti, nes šoniniame kambaryje, atskirtame tik

plona, plyšiuota lentų sienele, gyvena girtuokliai “kazirninkai”, kurie dažniausiai tik paryčiu nurimsta. O pasakyk tu jiems ką nors, tai išjuoks, iškolios. Kas tik to seno žmogaus neniekina!... Todėl ir tyli bobulė: geriau jau kentėti, geriau visoki kartumėlių giliai širdin paskandinti. Juk ji bedugnė, kaip džiaugsmas, taip lygiai ir skausmas...

Švintant, kai dar visi miegojo giliausiu miegu, bobulė jau buvo atsikėlus. Šiandien sekmadienis, ir ji norėjo priėti išpažinties. “Šiandien bus daugiau žmonių, nes misijonierius atvažiavęs, reikia anksčiau nueiti” — galvojo ji.

Bažnyčioj bobulė pasivilgo kaktą švęstu vandeniu ir atsiklaupusi persižegnoja. Bet melstis nesiseka: galvoje užia, širdyje darosi pikta. Ji beveik pradeda verksti: “Visi mus paliko — ir Dievas ir žmonės”... Bet tuoj susigriebia, kad blogai galvoja. Juk Dievas, kuris leidžia šviesti saulei ir lyti lietui ne tik geriems, bet ir blogiems, kurio Apvaizda lydi ir ropojančius vabalėlius, negali palikti savo žmogaus... Giliomis jos veido raukšlėmis nusirita stambios ašaros.

Tikrai sugraudinta širdimi ji prieina prie klausyklos:

— Tegul bus pagarbintas...

— Per amžius...

— Dvasiškas tėveli, per šią savaitę sugriešijau: buvau pikta, nekantri... maldoje išsiblaškius... ant Dievo rūgojau...

Klebonas žinodavo, kad bobulė nors ir pykdavo, bet iš tikrųjų niekuomet nesupykdavo; kad jos išsiblaškymai būdavo iš nuovargio ir todėl nenuodėmingi; kad jos “rūgojimai” vos tik tapdavo pastebėti, tuoj gailėsčio ašaros užkirsdavo jiems kelią. Todėl jis dažniausiai bobulei vien tik palaiminimą suteikdavo — nebuvo ko išrišti.

Bet šį kartą klausykoje sėdėjo nepažįstamas kunigas, todėl bobulei reikėjo atsakyti į klausimus:

— Tai kodėl pyksti, motin? Tiek metų išgyvenai ir kantrybės neišmokai?

— Kad Jonukas su Petriuku nuolat vis valgyt prašo. Kai neduodu, pyksta. O nėra ko jiems pakišti. Kai kada juodu susikimba, reikia skirti. Neiškenčiu neapkūlus. Ir taip per kiaurą dienele. Duktė pareina iš darbo tik vakare.

— Bet nesiplūsti, nesikeiki?

— Ką jau čia, tėveli!... Aš tik sakau, kad jie būtų geri.

— O kodėl murmi ant Dievo? Ar nesupranti, kad jeigu Dievas kentėjo ir mirė už mus, tai mes Jam esame brangesni ir už Jo gyvybę ir Jis negali mumis nesirūpinti?

— Taip aš ir galvoju. Ale, kunigėli, kad taip sunku. Dar pirma tai bent bažnyčioje galėdavai nurimti. Dabar ateini tai nė paklūpoti, nė susikaupti, galva svaigsta. Tai aš sakau: Viešpatie, kodėl mus apleidai? Bet paskiau graudu darosi, kad taip pasakiau.

— O pirma ar galėdavai melstis ?

— Kad ir visą dieną.

— Tai kasgi dabar pasidarė? Ar pavalgyti turite? — pagalvojęs pridėjo kunigas

— Nelabai. Duktė dirba, bet kad negalima gaut pirkti. Į kaimą neįnam, nes vokiškai nemokam. Amerikoj giminių neturim, tai niekas nieko nesiuočia. Turim tik tiek, kiek iš katilo gaunam. Bet kad ta sriuba tokia skysta. Kai vaikams nėra ko pakišti, tai kartais ir duonos trūksta...

Kunigas pats susigraudino, išgirdęs bobulės “nuodėmes”:

— Nusiramink, motin ! Žmogus negali nusidėti, kol jis nenori nusidėti ir kol jis jaučia tik pagundas, bet joms nepasiduoda. Dievas mus globoja ir veda savo keliais. Tais pačiais, kuriais Jis pats ejo per šią žemę. Jis nori mūsų vargus padaryti savo garbės brangenybėmis, kurias mes rasime, nuėję pas Jį. Paaukok savo vargą už vargšus nusidėjėlius, kurie savo netikėjime akli, patys sau kasa duobę ir eina į ją dideliu, be vilties, vargo keliu.

Kai bobulė grįžo namo. ankstyvo pavasario saulėje jau skendo visas miestelis. Ji buvo nusiraminus ir tvirtai, kaip niekuomet, pasiryžusi: sudėt tremties gyvenimo auką ant to paties altoriaus, ant kurio Kristus save paaukojo ir kentėti dėl to paties tikslo, dėl kurio Jis kentėjo ir mirė — kad nusidėjėliai nepražūtų, bet atsiverstų ir gyventų.

Ant stalo jau garavo skardinėj dėželėj duktės parnešta kava, prasta, miežinė, nebaltyta ir nesaldyta. Kiekvienam buvo padėta po gabalėlį duonos. Jonukas su Pet-

PRIE ŠEIMOS ŽIDINIO

PAŠNEKESYS SU VEDUSIŲJŲ PORA

Atsisėdome ant gražiam kampely stovinčio suolo botanikos sode. Jis sėdosi girdimai atsidusęs. Ji nustebusi žvilgtelėjo į jį.

— Ką reiškia tas tavo atsidusimas? Ar tau taip gerai ar taip blogai?

— Ak, — tarė jis,—aš tik džiaugiuosi, kad vėl čia esame, kaip tada gegužės mėnesį.

riuku šiandien buvo linksmi. Jūdviejų riekutes mamytė buvo taukais patepusi. Taip buvo atžymimas sekmadienis. Jie tuoj eis į bažnyčią, kur per sumą gražiai lietuviškai gieda ir vargonuoja.

Bobulė suvalgė savo duoną ir išgėrė puodelį kavos viena, kai visi buvo išėję į bažnyčią, galvodama apie girdėtą pamokslą, kaip Viešpats, kalbėdamas su nusidėjėle samariete, nors būdamas ištroškęs ir prie šulinio — negėrė; nors buvo labai išalkęs, atnešto apaštalų maisto nevalgė. Kunigas sakė, kad tai darė už mus atgailaudamas. Man atrodo, galvojo ji, kad už tą samarietę, nes norėjo ją atversti. Jei norim sekti Viešpatį, privalom ir mes tai daryti.

Bobulei linksma pasidarė širdyje ir šviesiau akyse. Jos vargas neveltui! Šventadienio tyloje ji taip aiškiai pajuto, kad nepaprastu greitumu artėja pilnos vilčių dienos ir bandymai baigiasi...

Ji jau norėjo numigti, bet už sienos pakilo keiksmi. Priešpiečiais ėmė busti viengungiai. Vakar jie — galvojo bobulė — tiek pragėrė, kad visą mėnesį būtų galima išlaikyti badaujančią gausią šeimą. Kokie žmonės tie girtuokliai!

Bobulė ėmė kalbėti už juos rožančių. Ji buvo rami, pilna vilties, iš jos širdies sklido tiek daug meilės, kad ji apėmė ne tik už sienos besiplūstančius vyrus, bet nuplaukė, nuliūliavo ten toli, už Lietuvos, už kovojančio jos sūnaus, iki didžiausio žmogūdžio — Stalino...

K. Vabalkšnis

— Taigi, — tariau aš, — štai jau šešeri metai prabėgo nuo anos gražios pavasario dienos po jūsų sužieduotųjų. Tada mes čia linksmai kalbėjomės apie rimtus dalykus.

Vadinas, Jūs tai dar atsimenate, — atsiliepė ji su tyliu priekaištu balse. —Aš dažnai galvojau, kad jau seniai mudu abu pamiršote. Vos kartą gavome mažytį laiškėlį; mūsų laiškai dingdavo be atsakymo, lyg vandeny.

Tai, ką ji pasakė, skambėjo kiek karčiai.

— Bet, — atsakiau, — jums abiems vis tiek gerai sekėsi.

— Taip, taip, — kalbėjo ji, — jūs tik tiems žmonėms tesate, kuriems jūsų reikia. Nieko sau nusistatymas.

— O iš kur Tamsta žinai, — tęsė jis žmonos puolimą, — iš kur žinai, kad mums jau taip gerai sekėsi. Jūs dvasiškiai visuomet manote, kad vedusiųjų gyvenimas — tai rojus žemėje.

— Ir todėl, — įsiterpė ji karštai, — visada manote padarę karžygišką auką, atsakydami vesti.

— Na, kas čia per kalbos, — gyniausi, — ar per tuos šešerius metus, jums susituokus, taip malonu pasidarė kitus užpuldinėti? Mane tai verstų pamąstyti.

— Taip, pamąstyti Jums davėme progos jau tada prieš mūsų sužieduotuves, — tarė jis kiek slegiančiai, — tada, gegužės mėnesį, šitame pačiame sode. Turiu būti atviras ir prisipažinti, kad tada mūsų gegužės džiaugsmus padarėte nelengvus. Ak, tie kunigai, galvojau sau, jie visa ima taip rimtai ir visur mato pavojus, komplikacijas.

— Na, tai aš, — galejau čia pasitenkinęs pridėti, — neleidau judviem taip lengvabūdiškai įplaukti į vedybų uostą.

— Bet, — laikėsi ji nepermaldaujamai savo, — tad kodėl laikote mūsų šventą vedusiųjų luomą mažiau tobulu? Mums daug daug sunkiau, negu jums toje karžygiškoje

be rūpesčių laisvėje. Ar jums reikia nešti, kas būtų panašu į mano, kaip motinos., atsakingumą už savo tris mažyčius?

— Bet jūs kitaip nenorėjote, — tariau, — džiūgaudami ir triumfuodami užsidėjote sau tą jungą.

— Aha, matot! — sušuko ji užsidegusi, — vadinas, mes laisvai paėmėme nešti savo kryžių. O jūs ar esate kada nors taip laisvai ką padarę?

— Bet atsakingumo našta turime nešti ir mes kunigai; ne taip regimą ir jaučiamą, bet toks atsakingumas gal yra dar griežtesnis ir labiau gašdinas. Laisvai, rimtai ir giliai apsvartę, esame pasiėmę tą našta. Svarbiausia visados bus tai, kaip kartą pasiimta atsakingumo našta yra nešama.

— Taip, — tarė ji atlyžus, — svarbu ne pats kryžius ir jo sunkumas, bet meilė, kuri tą kryžių neša.

— Mes taip pat privalome būti teisingi, — pridėjo jis susimąstęs, — ir prisipažinti, jog abu iki šiol tą kryžių nedaug temai ėmė ir tejutome. Kitaip, nežinau, ar dar kartą ryžčiausi.

Bet čia jis sutiko tokį nustebusį savo žmonos žvilgsnį, kad paraudo iš sumišimo.

— Ne, brangioji, tu neturi manęs klaidingai suprasti. Su tavim aš kiekvieną kartą iš naujo prisiimčiau visas pasaulio kančias. Bet, žiūrėk, ar aš galėčiau dar kartą tokios aukos iš tavęs reikalauti?

Tą akimirką pamačiau, kad juodu buvo vienas su kitu tikrai labai laimingi. Valandėlę tylėjome, žiūrėdami į dūzgiančius vabzdžius, ten aukštai, anapus gėlyno. Tada jaunoji moteris vėl pažvelgė į mane šelmišku pykčiu ir kalbėjo:

— Bet jūs kunigai mums niekados taip tiksliai iš anksto nepasakote, ką reikia moterystė, jos neišsprendžiamos mįslės. Tai tokia didelė paslaptis.

— Bet, — atsakiau nustebęs, — mes juk beveik nieko kito neskelbiame, kaip tik tai.

— Taip, — tarė, — pamokslą sakyti, pareigas išskaičiuoti, reikalavimų ištisus sąrašus. Bet ar tie jūsų sujungiami žmonės iš tikrųjų sutaria ar galės būti drauge, tuo jūs nesirūpinate.

Mano atsakymas buvo dar nekaltesnis:

— Na, tokie du žmonės tai jau tikrai sutaria. Juodu juk taip vieningai ir mylėdamiesi klaupiasi prieš kunigą, laikydami vienas antro ranką... aš apjuosiu stula apie susikibusias dešines...

Čia ji vėl tapo pikta ir režė toliau:

— Na, prašau neapsimesti! Gerai žinote, ką aš manau. Vestuvių dieną du žmonės tik pradeda vienas kito ieškoti, ir taip netikra, kad vienas kitą ras. Aš galėjau lygiai taip pat iškeliauti į nepažįstamus tolius, ieškodama savo žvaigždės, ir jos nerasti. Tada visiškai nenumaniau, kurioje pusėje ji galėtų būti.

Vyras sučiupo žmonos ranką ir švelniai tarė:

— Na, savo žvaigždę tu suradai, o aš savąją. Vadinas, tai ne taip jau netikra ir pavojinga.

— Taip, — pratarė ji, — mums tas laimingai pavyko — gal būt — nes dalykas dar nėra toli gražu prie galo. Mudu dar vis tebeiname vienas prie kito ir turime tai nuolat daryti. Iki šiol mūsų ėjimas nebuvo klaidingas. Kaip tik dėl to visada išsigastu, pažvelgusi į tą mudviejų nueitą kelią. Jei būtume suklydę... ir tai juk buvo galima beveik tikrai prileisti.

— Beveik tikrai? O ne,—atsakiau aš — Jūs abu ir šiandien dar nežinote, kaip drąsus toks žygis. Bet nebuvote vieni, kai vienas kito ieškojote.

— Gal manote, dėl to, — tarė ji, pasiruošusi užpulti, — kad Jūs buvote arti mūsų? Tai mes nedaug tejutome.

— Na, — atsakiau rimtai, — toks išūlus aš nesu. Jis, kurs tarp jūsų įsteigė Sakramentą, buvo su jumis. Jis pašaukė judu vienas prie kito iš tolimiausių savo plačiojo dangaus vietų. Jo erdvėj, kad ir kaip plali ji bebūtų, pašauktieji gali visada vienas kitą rasti. Be abejo, už šitos erdvės ribų tai nei aš nebūčiau jūsų radęs, dar mažiausiai galėjęs vesti judu vienas prie kito. Žmogiškasis artumas, išmintis ar patarimas pats vienas čia negali padėti.

— Tamsta esi, — tarė ji, — daug žmonių matęs. Tokiu būdu išmokstama kai ko

— Ne, — atsakiau, — tas, kuris nori mokytis, išmoksta tik viena: jog niekas, absoliutiškai niekas vestuvių dieną negali žinoti, kas iš jo vedybų išeis.

— Argi Jūs, — paklausė jis dalinai išsigandęs, dalinai su užuojauta, — esate tiek daug kartų patyręs tų liūdnu dalykų?

— Ne, nė karto. Beveik visos mano palaimintos jungtuvės taip gražiai pavyko, kaip ir jūsų. Bet yra galimybių, kad gali kitaip baigtis, visada aiškiai mačiau. Tų galimybių yra be skaičiaus. Visų pirma, vyro ir moters charakterio įvairumai. Abu beribiai. Ar jie kada nors vienas antrą palies, sutiks papildys ar prieštaraus ir užgesys, kas tai gali žinoti? Paskui vyro ir moters sugebėjimo, talento mylėti — pavadinkime tai mylėjimo galia — įvairumai. Ir tikėti nesinori, kaip įvairūs gali būti meilės troškimo, jos rodymo ir priėmimo niuansai, stiprumo laipsniai ir spalvų skirtumai. Ir ar tuose dviejuose žmonėse, kurie ten sujungiami, bent du šitų įvairumų aiškiai sutampa?

Ji pažvelgė į mane išsigandusiomis akimis ir tarė:

— Vadinas, tai dar daug blogiau, negu ieškoti tolumoj žvaigždės, nes iš tikrųjų yra keturi pasauliai, vienas kitą vienaip ar kitaip perskrodžia. Ir dvi žvaigždės keliauja per šiuos keturis pasaulius viena prie kitos.

— Taip, — tarė vyras, — dažnai galima pasakyti: jie negalėjo vienas pas kitą ateiti— vanduo buvo per gilus.

— Bet, — atsakiau aš, — turinčius tvirtą ir tyrą valią pašauktuosius Dievo angelas neša per gilius vandenis — jei tik leidžia jam save nešti — neišsemiamos meilės, neišsenkančios kantrybės, savęs neieškančio išsižadėjimo angelas.

Aukštai, anapus gėlių darželio, vabzdžiai staiga smarkiai sužė, bekylant vakarų vėjui. Nesąmoningai sužiurome ten išsigandę, lyg tai jau būtų gilūs, kartais neišbrendami vandenys, esą tarp žmonių sielų.

Petras Lippert, S. J.

Išvertė A. Tamošaitis, S. J.

ATSAKYKITE JŪS!

Mielieji šio skyriaus bičiuliai,

Gavome labai skaudų laišką. Kadangi siuntėjo adresas neišskaitomas, o prašo atsakymo, tektų atsakyti šiuose puslapiuose, nes jo iškelta problema yra svarbi ne vienam ir ne vienai. Todėl spausdiname šį laišką ištisai be atsakymo. Ne dėl to neatsakome, kad nežinotume, ką atsakyti, bet norime išbandyti kitą kelią. Norime kviesti Jus būti šeimos gyvenimo painiavų sprendėjais. Tai darome keliais sumetimais. Viena, esame įsitikinę, kad žmonių gyvenimo prityrimas ir išmintis turi tokių sveikų patarimų, kurie kunigui nė į galvą neateina. Antra, skaitytojų sprendimai parodys, kiek mūsų visuomenė turi krikščioniškos nuovokos, kaip ji sugeba vadovautis Kristaus ir Bažnyčios dėsniais gyvenimo sunkenybėse. Trečia, žmonės išigys daugiau pasitikėjimo "Laiškais Lietuviams", kai matys, jog jie nepaniekina nė vienos sveikos minties, kad yra linkę visada išklausti kitų pažūrų, jas apsvarstyti, įvertinti; kur galima, pripažinti; kur reikia, nurodyti trūkumus. Taigi, perskaitę šį laišką, parašykite jo autoriui savo atsakymą ir atsiųskite Redakcijai. Labiausiai yra pageidaujami atsakymai iš vedusiųjų, gal panašias sunkenybes jau pergyvenusių, bet laukiame atsakymų ir iš kitų. Jūsų atsakymai bus išstudijuoti ir įpinti į paskutinį kunigo Jono žodį klausėjui. Geriau būtų po laišku pasirašyti, bet jeigu jau kuris nors labai nenorėtų, tai gali atsiųsti be parašo, tik būtų gera pažymėti, ar yra vyras ar moteris, vedęs ar nevedęs. O dabar skaitykite pono Chrizo laišką.

Kunige Jonai,

Manau, kad šį mano laišką pavadinsite idijotiška išpažintimi. Aš taip rašau dėl to, kad neapkenčiu savęs ir savo gyvenimo. Jaučiu, kad kiekvieną valandą gali kas nors įvykti. O kas kaltas? Aš pats. Kalta mano meilė žmonai, kuri prie altoriaus ištarė amžinos priesaikos žodžius, niekeno neverčiama, savo laisvu noru. Ir štai aš pildau savo pažadus, nesigailėdamas nei sveikatos nei nieko kita, dirbu dienas

ir naktis, kad suteikčiau žmonai pakenčiamą, gyvenimą.

Bet štai, gimus pirmam kūdikiui, žmona pasidarė “praktiška moteris”. Ji pažabojo meilę. Pasakė: “Jeigu aš dar kartą pastosiu, nėščia nevaikščiosiu”. Tie žodžiai mane nupylė lyg karštu vandeniu. Sudiev svajonės apie amžiną meilę!... Pradėjau saugotis, nes man buvo jos gaila. Aš mylėjau akilai. Kaip dabar matau, čia ir buvo mano klaida. Pažabota meilė baisiai žiauriai veikė mane, net atstumiančiai. Ir aš pradėjau tos meilės vengti, nes ji mūsų neartino, o vis tolyn vienas nuo kito stūmė. Nuo to abu nukentėjome. Laikas bėgo, ir aš laukiau, kad ji susipras, kad vėl pajus man bent trupučiuką meilės. Bet, deja, vietoj to, ji pradėjo blaškytis, ieškoti pati nežinodama ko. Tas mane labai erzino, ir mūsų santykiai nė kiek nepagerėjo.

Štai žmona pasijuto belaukianti. Žinoma, sukėlė didžiausią audrą, tapo tikra isterikė ir galų gale įvykdė tą niekšišką darbą, apie kurį buvo minėjus. Tas mane labai prislėgė, nes ją mylėjau beprotiškai. Man buvo jos gaila, nes nuo to ji nukentėjo fiziškai ir morališkai. Po šito įvykio pamačiau, kad man pas ją nieko nebeliko, o jei dar gyvena su manim, tai ar dėl vaiko, ar kad neranda geriau. Baisiai skaudu.

Pradėjau žiauriai kankinti pats save, dirbau ištisus metus po 18 - 20 valandų per dieną, tik vieną ar du kartu užsikąsdamas. Tuo lyg norėjau užslopinti savo meilę. Tik vieno betroškau: nors kiek aprūpinti savo žmoną ir vaiką, nes gerai supratau, kad tokiose sąlygose ilgai neišlaikysiu.

Bet likimas kitaip išsprendė. Už savo beprotiškumą kelis metus turėjau atsirgti, o gyventi tenka toliau. Prasimušiau į gyvenimą, tapome pasiturinčiais. Galvojau: dabar mes galėsime prisiminti meilę ir pradėti normaliai gyventi. Bet, deja, apsirinkau. Anksčiau ji negalėjo turėti vaikų “dėl skurdo”, o dabar jau ne mada. Reikia į balius, draugai, draugės, kur čia moteris užsiims su vaikais. Aš pamačiau besąs išmestas iš gyvenimo.

Bandžiau aiškintis tais klausimais, bet ji nė klausyti nenorėjo ir visuomet steng-

davosi tik mane įžeisti, gal pati to nesu-prasdama. Aš žiauriai kentėjau ir vis laukiau. Praėjo virš dešimties metų, ir aš jaučiu (o gal tik taip man atrodo), kad ji manęs neapkenčia. “Nelisk, pasitrauk, pasieškok kitų!” — štai ką aš nuolat girdžiu. Tie nuolat kartojami žodžiai pasidarė tokie žiaurūs, kad norisi kartais baigti šį kvailą gyvenimą ir negirdėti daugiau iš jos, iš mano meilės, tos neapykantos už mano meilę ir pasiaukojimą.

Draugijose ji yra linksma, moka visus užimti ir moka parodyti savo pranašumą visur ir visuomet. Ir tai, žinoma, sukelia visokių kalbų, kas mane labai erzina ir privaro prie tokių krizių, kad nerandu išeities. Manychiau, tegul tik ji būna laiminga, aš pasitrauksiu. Bet čia kartais kliudo vaikas, kartais ir protas, kol dar veikia, ir suvaldai jausmus. O taip pat pats savęs klausiu: ar ji bus laimingesnė, man pasitraukus iš jos kelio? Gal pamatys savo klaidas, gal jai nusibos, tai, kas iš tolo gražu, gali likti vargšė visų apleista ir pajuokta. Kartą pasitraukęs, grįžti nebegalėsiu.

Tai šios mintys ir vaikas kartais pačiuose kritiškiausiuose momentuose, kaip švytury s laivui kelią parodo, sužiba, sulaiko nuo kraštutinumų. Bet jaučiu, kad ilgai taip tęstis negalės. Pasitarti su kuo nors tais klausimais neįmanoma, niekas nesupras, o tik pasijuoks arba patars: “Duok jai į kaulus, tai ir išmoks mylėti”. Man tas yra svetima. Jėga nepriversi mylėti. Todėl prašau jus patarti, ko turėčiau griebtis, ar yra galima gražinti praeitį bent dalinai.

Iš anksto nuoširdžiai dėkodamas,

Chrizas

Nors laikraščių leidimas pabrango, “L. L.” kaina pasilieka ta pati, tik prašytume Gerb. Skaitytojus, kurie dar nėra už prenumeratą atsilyginę, neatidėliojant sumokėti bent tą vieną dolerį. Platinimo vėjus baigiasi birželio mėn. 1 dieną. Dar yra laiko ir naujiems platintojams stoti į talką. Nuo Jūsų pagalbos priklausys laikraščio tobulėjimas.

IŠVYKSTANČIAM Į KARIUOMENĘ

Rašai, brangusis Aloyzai, kad po kelių savaičių išvažiuoji. Pats nesupranti, kaip tai galėjo įvykti: pirmiau buvai manęs pats pasiūlyti savanoriu, o dabar, kai esi pašauktas, liūdna, baimė ima, einant į kariuomenę. Sakai, kad ypatingai trys dalykai Tau kelia nerimo. Pirmiausiai — esi labai abejingas ir neturi entuziazmo, kad eini ne į Lietuvos, bet į svetimos valstybės kariuomenę. Paskui Tave baugina kariškas gyvenimas ir galimas karas. Ne dėl to, kad bijotum kovos, kad bijotum būti sužeistas arba mirti, bet bijai pats tapti žmogžudžiu. Rašai, kad esi tokios jautrios prigimties, jog, atrodo, negalėtum net "viščiukiui sprando nusukti", o kovojant gal teks daug žmonių nušauti. Trečia sunkenybė, tur būt, yra visų didžiausia, nes anas dvi paminėjai keliais sakiniais, o šitai paskyrei net du puslapiu. Tau liūdna, sunku, nežinai, kaip galėsi pernešti, turėdamas palikti savo mylimą Danguolę. Prieš penkis mėnesius su ja susidraugavai, ir tapote lyg viena siela. Neįsivaizduoji, kaip gali būti linksmas, kaip galėsi turėti energijos ir jėgų nugalėti visus kariško gyvenimo sunkumus, jog nematydamas.

Užjaučiu Tave. Norėčiau sakyti "nenusimink!", bet žinau, kad šis žodis Tavęs nenuramins. Tu nori konkretesnių patarimų. Pasistengsiu drauge su Tavim šiek tiek paprotauti ir paieškoti būdų išrišti toms sunkenybėms.

Manau, atleisi, jei pavartosiu šiek tiek vulgarišką patarlę, kuri sako, kad žmogui viskas yra galima, tik kelnų per galvą nusiauti negalima. Prisimink šią patarlę, kai būsi per daug nusiminęs, kai sunkenybės Tau atrodys nenugalimos ir našta nepakeliamą. Gal ši patarlė Tau bent mažą šypseną veide iššauks, o tai jau būtų didelis dalykas. Taip, žmogui viskas yra galima, jis gali daug daugiau pernešti, negu pats

mano. Turėsi ne vieną progą šia tiesa įsitikinti.

Na, o dabar einame prie atskirų sunkenybių. Taip, eini ne į Lietuvos kariuomenę, eini į svetimą, bet, aišku, ne į priešą. Tu gerai žinai, kad dabar yra mobilizuojami vyrai ir ginkluojama kariuomenė kovai prieš komunizmą. Tai pačiai kovai, kurią jau kelinti metai veda Lietuvos miškuose mūsų partizanai. Taigi, Tu ir Tavo broliai partizanai būsite kartu ir ginklo draugai. Kovosite toje pačioje kariuomenėje, nes eisite prieš tą patį priešą.

Ir į antrą sunkenybę atsakysiu labai trumpai. Matai, kas kita nusukti sprandą niekuo Tau nenusikaltusiam viščiukui, kas kita ginti save, savo brolius, savo artimuosius ir savo Tėvynę nuo užpuoliko ir žmogžudžio.

Penktasis Dievo įsakymas liepia nežudyti. Krikščioniškoji moralė aiškina, kad, norint užlaikyti šį įsakymą, reikia gerbti ne tik kito, bet ir savo gyvybę. Būtų didelis nusikaltimas prieš penktą Dievo įsakymą atimti gyvybę sau arba kitiems. Dievo duotą gyvybę mes turime saugoti ir ginti nuo neteisingų pasikėsintojų. Ją ginti turime visomis jėgomis ir visais būdais. Jei kitos išeities nėra, galima nužudyti ir užpuoliką, norint apsaugoti savo ar kito, neteisingai užpulto, gyvybę.

Teisingame kare (o kas gali abejoti karo prieš komunizmą teisingumu?) priešas yra užpuolikas, jis neteisusiai kėsinasi išplėsti atskirų žmonių ir ištisų tautų gyvybę. Taigi, ne tik galima, bet ir reikia nuo jo gintis, pavartojant ginklą, jei kitos išeities nėra. Todėl šauti į priešą nėra nusikaltimas penktam Dievo įsakymui, o to įsakymo laikymas. Žinoma, jei kas, pasinaudodamas karu, žiauriai elgtųsi su nekaltais žmonėmis, žudytų civilinius gyventojus ir į nelaisvę paimtus, visai nepavojingus priešą karius,

čia būtų žmogžudystė. Kartais gali būti tokių atvejų, kur paprastam kareiviui yra sunku susiorientuoti ir aiškiai žinoti, ar čia galima šauti ar ne. Tokiais atvejais teisingame kare reikia klausyti viršininkų. Jie geriau viską žino, todėl ir už tuos veiksmus bus atsakingi.

Atsakyti į trečią sunkenybę jau nėra taip lengva, nes širdies dalykuose protauti ne visuomet sekasi. Sakai, jog Tau kartais atrodo, kad esi nenormalus. Nors savo mamytę, tėvelį, broliukus ir sesutes labai myli, numanai, kad su jais skirtis bus be galo sunku, juos palikti bus labai gaila, bet kai pagalvoji apie Danguolę... Ši meilė Tau atrodo visai kitokia; nesakai, kad didesnė už mamos, bet kitokia. Tas gailestis taip pat visai kitoks. Nemanytum, kad didesnis, bet daug labiau jis Tave kankina. Ar tai yra natūralu?

Taip, mielas Aloyzai, tai yra visiškai natūralu, čia nėra jokio nenormalumo. Namai, šeima ir visa kita Tau yra tikrai labai brangu. Bet Tau nėra skirta čia amžinai gyventi. Juk ir paukščiukai užauga lizde, motinos maitinami, saugojami, bet, žiūrėk, ateina laikas, ir jie pakilę išskrenda. Išskrenda sukti savo lizdelio. Jau pačioje Biblijos pradžioje yra parašyta, kad kai Dievas, sutvėręs Ievą, atvedė ją prie Adomo, šis, paties Dievo įkvėptas, pasakė, kad žmogus dėl moters paliks net savo tėvus ir taip ją pamils, kad bus du viename kūne.

Pagaliau manai, kad namo vieną kartą grįši, tėvus ar namiškius taip pat dar tikiesi surasti, bet ar dar surasi tą meilę?... Ar ji išliks gyva, nepasikeitus per tuos atsiskyrimo metus? Tai yra Tave varginantieji ir kankinantieji klausimai. Taip, į juos atsakyti nelengva. Bet... turėk vilties! Juk nesi pranašas — ateities neatspėsi. Atsiskyrimo metai gali tą meilę užmušti, bet gali ją ir dar labiau padidinti. Tau ir jai yra skaudu skirtis, bet skausmuose judviejų nekalta ir gal dar šiek tiek vaikiška meilė labiau subręš. "Nėra didesnio skausmo — už meilėj kilusį; nėra didesnės meilės — už skausmuose subrendusią", sako poetas.

Klausi patarimo, ar nevertėtų kaip nors labiau juridiškai su ja susirišti: susizieduoti arba gal net ir susituokti, prieš vykstant

į kariuomenę. Nepatarčiau. Juridiški ryšiai meilės neapsaugos, tik gali vienam ir kitam ateity daug pakenkti. Judviejų draugystė dar visai nesena, į vienas kitą gal dar truputį poetiškai žiūrit, dabar ateina kitoks laikas, rimtesni bandymai. Ar šiuos bandymus abudu išlaikysite, negali žinoti nei Tu, nei ji, nei aš.

Vyriškai atsisveikink su ja. Be abejo, Tu prižadėsi neužmirti jos, o ji Tavęs. Pažadėsite vienas kitam ištikimybę. Gerai. Bet kitokių ryšių nereikia. Tebūna judviejų kelias laisvas, neužverstas ir neužvertas kliūtimis, tada ir judviejų meilė laisviau ir natūraliau vystysis, bujos, bręs ir pakryps į vieną ar kitą judviem palankesnę pusę.

Džiaugiuosi, kad esi religingas, kad dažnai į varginančius klausimus atsakymo ieškai pas Tą, kuris negali klysti nei kitų suklaidinti, kuris Tave myli labiau, negu kuris nors kitas. Mylėk ir Tu Jį labiau už visus. Su Juo niekadosis nesiskirsi, jei pats to nenorėsi. Jis lydės Tave visur. Pasitikėk Juo, pavesk Jam savo karišką gyvenimą, savo tėvus, brolius, seseris, visą savo ateitį, o taip pat ir savo Danguolę ir tą nekaltą gražią judviejų meilę. Jis sutvarkys viską taip, kaip judviem bus geriau.

Kariuomenėj sutiksi daug įvairių draugų. Vieni jų bus tikri draugai, kiti tik kolegos. Vieni Tau galės daug padėti, kiti kenks, bus pavojingi. Bet, nežiūrint visų pavojų, turi išlaikyti savo sąžinę nesuteptą, savo širdį tyrą, kokią prižadėjai ir kokios nori Danguolė. Junkis su Lietuvos partizanais ne tik į bendrą kovą, bet ir į bendrą malda, kuria, iš Lietuvos atbėgusiųjų pasakojimu, jie kalba kas vakarą:

Dievas neapleidžia smilgos palaužtos

Ir benamio paukščio ištikto audros.

Neapleis ir mūsų tėviškės mielos —

Čia Marijos žemė ir vaikai mes jos.

Jis neapleis nei Tavęs nei Tavo Danguolės, bet visus tėviškai globos ir ves pas save geriausiu keliu.

Palydėsiu Tave malda, dažnai atsiminsiu prie altoriaus, bet ir Tu kartais kokią maldelę sumesk už mane.

Tau visuomet nuoširdus

Juozas Vaišnys, S. J.

KAIP ELGTIS, LYTINIUS NENORMALUMUS PASTEBĖJUS?

Kartais vienas kitas klausia Redakcijos patarimo apie įvairius lytinius nenormalumus. Nors tų nenormalumų, ypač pokariniu metu, pasitaiko vis daugiau ir daugiau, bet vis dėlto tai yra išimtys, todėl vengiame viešai kalbėti apie konkrečius negalavimus. Čia nurodysime tik bendrai, kaip tokiuose atsitikimuose elgtis.

Tie nenormalumai gali būti prigimti ir įsigyti. Ir vieni ir kiti gali būti daugiau organinio arba daugiau dvasinio, moralinio pobūdžio. Žmogus, jaučiąs vienokį ar kitokį nenormalumą, paprastai labai sunkiai tai išgyvena ir kankinasi. Tos kančios atsiliepią ir į kūno bei sielos sveikatą. Labai dažnai dalykai taip būna susipynę, kad žmogui, ypač jaunam, yra sunku susiorientuoti.

Bet nereikia pasiduoti beviltiškumui ir nusiminimui, pagyti ir susitvarkyti visuomet yra vilties. Reikia panaudoti natūralias ir antgamines priemones. Reikia

pasitikėti Dievu ir tais žmonėmis, kurie čia gali padėti. Pirmiausia tai yra tėvas arba motina. Reikia į juos kreiptis, neatidėliojant ir nedelsiant, nes juo toliau, juo gali būti blogiau. Jei yra nepatogu kreiptis į tėvus, reikia kreiptis į kunigą arba gydytoją, žiūrint kokio pobūdžio yra tie nenormalumai: dvasiniai ar organiniai. Bet kartais gali būti reikalinga pagalba tiek vieno, tiek antro. Gydytoją, žinoma, reikia pasirinkti dorą, turintį krikščionišką sąžinę. Į kunigą galima kreiptis privačiai, asmeniškai su juo pasikalbant, arba per išpažintį. Nesvarbu, kaip baisyti tau tas nenormalumas atrodytų, niekad nereik turėti gėdos ir baimės. Žinok, kad gydytojai ir kunigai panašių atsitikimų ir dar daug sunkesnių yra jau daug kartų matę. Jie tuo visiškai nesistebės ir duos tikrai naudingų patarimų.

Kun. K. Mažutis

AR GYVULIAI TURI PROTA?

Gerbiamas Kunige,

Kartą mano pažįstamas tautietis aiškino pokalbio metu, kad ir gyvuliai turi protą. Jie ne viską atlieka tik instinkto vedami. Stebėdami kokį nors gyvulį, pamatome, kad jis kartais pakyla, eina vienur, kitur, pradeda žaisti su gėlių lapais ar kitokiais daiktais. O tas šunų prisirišimas prie savo šeimininko! Taigi, atrodo, kad ir gyvuliai galvoja. O jeigu taip, tai nėra esminio skirtumo tarp žmogaus ir gyvulio.

Už atsakymą dėkinga

Birutė

Brangioji,

Palietei tikrai įdomų klausimą, į kurį plačiau atsakysime, pasinaudodami T. V. Gutausko, S. J. knygele "Kas žiūri ir nemato", kurią "Laiškai Lietuviams" mano ne-

užilgo išleisti ir paskleisti lietuviškoje visuomenėje. Tas Tamstos minimas gyvulių elgesys yra ne proto, bet tik jausmų ir instinkto dalykas. Žaisti su gėlių lapais arba prisirišti prie šeimininko, kurs šunelio nemuša, bet jam dažnai kaulą numeta, proto nereikia, užtenka tik jausmų.

Čia mes paminėsime keletą labai įdomių faktų iš gyvulių gyvenimo, kur kiekvienas galės pastebėti labai didelę išmintį. Paskui vis dėlto pamatysim, kad tie taip išmintingi gyvulių veiksmai nėra jų pačių proto padaras. Jie veikia tik verčiami kažkokios kito proto įdiegtos jėgos.

Nuostabi išmintis

Tik įsižiūrėkim, pavyzdžiui, kaip voras daro savo tinklą. Regzdamas voratinklį, jis naudoja dvejų rūšių siūlais. Viena

rūšis — tvirti ir tašūs. Juos voras vartoja tinklo griaučiams — metmenims. Antroji rūšis — limpa ir labai plonučiai. Jie yra vartojami griaučių išrezgimui — ataudams. Limpantieji yra reikalingi grobiui pinkles statyti, o tašieji voratinklio standumui.

Audžiant voratinklį, kyla visa eilė sunkenybių, kurias jis savo instinkto pagalba lengvai nugali. Kad vėliau būtų galima surasti kai kurias svarbias išvadas, reikia plačiau pakalbėti apie voratinklio audimą.

Kur nors tarp rąstų ar šakų pirmiausia voras pritvirtina penkiakampę figūrą. Tame penkiakampy nuo vienos šoninės iki kitos jis nutiesia daug linijų, kurios visos kryžiuojasi pačiame centre. Taip penkiakampis tampa sudarytas iš daugelio nelygių trikampių, kurių visos viršūnės yra centre. Dabar, eidamas pagal penkiakampio kraštines, sujungia siūlu trikampių šonines linijas. Tokiu būdu penkiakampyje atsiranda taisyklingas daugiašonis, panašus į ratą, kurio stipinai arba spinduliai sudaro taisyklingų trikampių šoninę. Bet voras nepasitenkina tik vienoj vietoj sujungęs penkiakampio spindulius. Eidamas vis aplink skersai rato stipinus, juos jungia vienas su kitu iki pat centro. Sujungimai yra vienas nuo kito visai arti, kad būtų didesnis voratinklio standumas ir proporcingumas. Kiti dar juos vadina tiltais, nes voras jais, vienoj ir kitoj pusėj kojomis pasiremdamas, eina aplinkui, panašiai, kaip jungdamas spindulius ir rezga tarpus limpančiu siūlu. Taip voratinklio metmens atauti ataudais.

Centras yra voro buveinė (bent kai kurioms jų rūšims), kurioje jis slypi ir iš kurios puola aukas. Kad pats šeimininkas neliktų savo spąstų auka, centro nerzga limpančiais siūlais, bet tais, iš kurių yra padaręs voratinklio griaučius. Taip apsisaugoja nuo prilipimo. Bet spąstų pavojai dar ne visi pašalinti. Voras negali visą laiką centre tūnoti. Jam reikia pagauti grobį, todėl bėgioti po tinklą. Bet uždėsi koją ant limpančio audinio — pats prilipsi. Tad kas daryti? Pagalbon ateina instinktas. Taip yra nežinia kieno sutvarkyta, kad voro seilės yra ypatingos cheminės sudė-

ties— jos neutralizuoja siūlo limpančias medžiagas. Šią cheminę paslaptį voras ir be mokslų ėjimo žino. Jis, nors ir ne be vargo, viena po kitos kojyčių galus kiša snukutin ir juos gerai apčiulpia. Dabar pavojus pašalintas. Gali lakstyti po tinklą, kiek tik nori. Palauk! Dar ne viskas tvarkoj. Su grobiu gali tekti smarkiai susiremti. Greičiausiai žiaunomis teks paliesti tinklą arba užpakaline kūnelio dalimi į jį atsiremti. Todėl gerai apseilėjęs savo kojytes, ištepa jomis šias kūno dalis. Pavojai pramatyti ir nuo jų apsisaugota.

Keista! Kodėl voras neįtepa kitų kūno dalių, bet tik tas, kurioms gresia pavojus? Gal tai yra atsitiktinai? Bet atsitiktinumas neprotuoja, todėl negali būti tiksliai ir pastoviai jo veiksmas nukreiptas į tikslą. O čia ne tik visas veiksmas, bet net atskiros jo dalys yra nukreiptos į bendrą tikslą. Tai gali padaryti tik išmintis. Taigi, voro instinktas yra neabejotinos išminties pažymys, kad tai yra ne paties voro išmintis, pamatysime toliau.

Skruzdžių pasaulis dar nuostabesnis. Nekalbant apie visą eilę stebėtinų dalykų jų gyvenime, štai vienas, pagal anglų tyrinėtojo Hingstono pasakojimus. Pietų Afrikoje gyvenanti skruzdžių rūšis, vadinama „anoma arcens“. Jos savo instinkto dėka yra puikūs pionieriai. Šios skruzdės yra klajoklės ir keliauja voromis, panašiai kaip pėstininkų kariuomenė. Bet štai skersai kelio upelis! Kaip nugalėti tokiems mažiems padarėliams šią kliūtį? Ar nereiks kreipti kelionės krypties? Anaipol! Skruzdės yra užsibrėžusios kelionės tikslą ir, žūt būt, jį pasieks. Kitos išėties nėra, kaip statyti tiltą. Atrodo neįmanoma. Bet ir čia instinkto dėka viskas sklandžiai pasiseka.

Viena iš pirmųjų skruzdžių pastebi nuo kranto virš vandens išsikišusią medžio šaką. Paskubomis užlipa ant jos, įsikimba į jos viršūnę savo žiaunomis bei priešakinėmis kojytėmis ir pakimba ore. Antroji apkabina kojomis ir žiaunomis pirmosios liemenį, taip pat pakibdama ore. Trečioji elgiasi su antrąja, kaip antroji su pirmąja. Taip ilginama grandinė, kol pasiekiamas vandens paviršius. Vandens paviršiumi ji tęsiama

iki antrojo kranto. Pajutus krantą pirmoji skruzdė įsikimba ir kiek pajėgdama įtempia plūduriuojančią grandinę. Originalusis lieptas baigtas! Draugių pasiaukojimo dėka, viena paskui kitą gali peržygiuoti visos keleivės.

Gal dar nuostabesni savo instinktu unguriai. Mes juos pažįstame kaip žuvis, mėgstančias gėlujų vandenų gelmes. Jie subrendę neneršia, kur gyvena, bet iš viso pasaulio keliauja tūkstančius mylių per vandenynų gelmes prie Bermudų salų, esančių vakarų Atlante. Tik čia jie neršia. Po to tuoj padvesia.

Išsiritę mažieji unguriukai, be jokių nurodymų, be niekeno pagalbos ima grįžti atgal ten, iš kur atkeliavo jų tėvai. Nepaklysta! Kiekvienas randa tą upę ar ežerą, kur gyvena jų tėvai, nors, pavyzdžiui, Europon kelionė tęsiasi virš metų laiko. Ar nuostabu? Iš kur tas nujautimas? “Niekad”, — sako A. C. Morrison, Niujorko mokslų akademijos pirmininkas, — “europietiškas unguris nenuplaukia į Ameriką, o amerikietiškas į Europą”.

O štai kokia gera medikė yra vapsva! Ji, pasigavus žiogą, duoda jam “špricą” į nervų centrą; taip jį tik apsvaigina, bet neužmuša. Po to iškasa smėlyje duobelę, įtraukia ten žiogą ir sudeda į jo kūną kiaušinėlius. Tada užžeria duobelę ir, palėkus toliau, pati numiršta. Išsiritę kirminėliai atsargiai ima graužti žiogo kūnelį, bet tik tas dalis, kurios nėra reikalingos žiogo gyvybei išlaikyti. Pūvanti mėsa jiems būtų mirtis.

Jaunas žiurkėnas (tam tikra graužikų rūšis, lot. *cricetus vulgaris*) jau pirmą savo gyvenimo vasarą sunėša į urvą atsargas žiemai — apie centnerį grūdų. Kad grūdai neimtų urve želti, jis kiekvienam grūdui nukanda tą galą, kuriame glūdi gemalėlis. Iš kur jis sužinojo, dar neturėdamas patyrimo, kad grūdai gali suželti? Kaip jis gali pažinti, kuriame grūdo gale yra daigelis?

Kieno ta išmintis?

Taip, gamtoje matome didžią ir tikrai nuostabią išmintį. Bet ta išmintis nekyla iš pačios gamtos, nėra gamtos nuosavybė. Ne taip, kaip žmoguje, kur ji yra žmogaus nuosavybė, kylanti iš protingos prigimties

galių. Tai sužinoti galime labai paprastu būdu. Patyrinėkim kai kuriuos aukščiau minėtus gyvulėlius. Štai voras. Jis, pastatęs voratinklio griaučius, ima juos razgyti, kaip matėme, klastinguoju limpančiu siūlu. Jis tai daro, eidamas tiltais, kurie jungia stipinus vienas su kitu. Taigi, voras rezga tarptiltį po tarptilčio, pradėdamas nuo išorinės voratinklio pusės. Jei, jam berezgant, imsime ir iškirpsime vieną tiltą, priėjęs prie iškirptos vietos, neturės kur atremti vienos pusės kojų. Kaip elgsis šiuo atveju? Labai paprastai — paliks neužaustą visą tarptiltį, o mesis į kitą, artimesnį prie centro ir varys darbą toliau, visai nekreipdamas dėmesio, kad yra likusi spraga. Jeigu jam, vos pradėjęs rezgimo darbą, visus tiltus iškarpysime, voras taip pat nekreips dėmesio. Jis, be paliovos leisdamas klijinį siūlą, voratinklio spinduliu artinsis prie centro, kol aplinkui eiti kojoms vėl ras atramą. Bet čia jau bus centras, kuris, kaip jau matėme, išregzta tąsiuoju siūlu. Pajutęs, kad jis jau centre, taigi savo “namuose”, ramiai sau ilsės, manydamas, kad viskas tvarkoj ir lauks grobio. O voratinklis yra likęs visai be ataudų. Musės aplinkui zvimbia ir nė viena neužkliūva. Nesulaukęs grobio, išalkęs voras turi palikti savo tinklą.

Ką mums sako šis voro elgesys? Nagi, kad jis, nežiūrint jo aukštų, kaip inžinieriaus ir chemiko kvalifikacijų, negali protauti nė už centą; žiūri ir nemato! Kaip lengva būtų, ypač pirmame atveju, kada iškirptas tik vienas tiltas, pastebėti šį trūkumą ir jį užtaisyti. Taigi, jei jis negali protauti, neturi savo išminties.

Vadinas, **gamta neturi savo išminties**. O jeigu joje vis dėl to matome didelę išmintį, logiška išvada gali būti tik ši: tą išmintį gamta yra gavusi iš kur nors kitur. Vadinas, **gamtoje reiškiasi svetima išmintis**, kuri negali ateiti iš kur nors kitur, kaip iš kokios šalia esančios protingos esybės. Ta protinga esybė, nepriklausanti nuo gamtos, gali būti tik Dievas. Taigi, Jis yra. Jis mūsų protu apčiuopiamas.

Tą patį liudija ir kiti pavyzdžiai. Išižiūrėjus, kas vyksta su anksčiau minėta vapsvele, kuri “sukonservavus” žiogelį, laiduoja jį iškastoje duobelėje. Štai ji, iškasus

duobelę, įtempia ten grobį, ima užžerti žemėmis. Jei dabar, vapsvai laidojant žiogelį, ant duobelės krašto padėsime kitą negyvą, ir ji, išlipdama iš pusiau užžertos duobės, jį pastebės, jai atrodo, kad ji, prieš užkasdama duobelę, užmiršusi įdėti jon grobį. Todėl atkas duobelę, bet čia ras jau užkastą žiogelį. Vadinasi, viskas tvarkoj. Duobelę reikia užkasti. Užkasa. Bet išlipdama vėl randa padėtą. Ir vėl ją kankina ta pati mintis, vėl iš naujo ji kasa duobelę. Jei nebus pašalintas nuo duobelės kranto padėtasis žiogas, ji kartos šį darbą, kol mirs iš nuovargio. Vadinasi, vapsvelė negali sugretinti dviejų sąvokų: užkastojo ir naujai atrastojo žiogelio. Taigi, negali nė truputi protauti. O jeigu ji vis dėl to taip protingai, kaip koks chirurgas operacijos metu, elgiasi, joje yra išmintis, tik ne jos pačios. Ir vėl ta pati išvada: gamta yra išmintinga ne nuosava išmintimi, bet yra ją gavusi iš kokio nors šalia gamtos esančio išminties šaltinio. Bet nuo gamtos nepriklausanti išmintis yra Dievas. Taigi, Dievas yra. Jis mūsų protu yra apčiuopiamas.

Galvokime toliau. Kas turi išmintį, gali ne tik protauti, bet ir **pažangą daryti**. Žmogus, turėdamas nuosavą proto bei išminties galią, kuo protingesnis, tuo pažangesnis.

O kaip su tais mažaisiais gamtos "išminčiais?" Grįžkime prie mums pažįstamo voro. Vorų visam pasaulyje yra daugybė rūšių. Beveik visi jie, kiekvienas pagal savo rūšį, audžia skirtingus voratinklius. Atsitiktinai yra rasti gintare voratinkliai nuausti prieš penkiolika milijonų metų. Mat, gintaras yra susidaręs Oligoceno periode, kurs apytikriai yra buvęs prieš penkiolika milijonų metų. Jis yra kilęs iš pušų saku. Neretai jame randama įsispaudusių to laiko mažų gyvių, augalų likučių ir voratinklių.

Kaip atrodo tie voratinkliai? Nė mažiausio skirtumo nuo mūsų laikų voratinklių. Vadinasi, voras nė per tokį milžinišką laikotarpį nepadare nė mažiausios pažangos! Ką tai mums sako? Dar labiau patvirtina išvadą, kad instinktai nėra nuosava gamtos išmintis, kad gamta nėra išmintinga. Ji protingai veikia, galime sakyti, paskolinta išmintimi, kurios negali iš kitur gauti, kaip iš šalia gamtos esančios išminties. Bet išmintis, nepriklausanti nuo gamtos, yra Dievas. Taigi, gamtoje pasireiškianti išmintis yra dalinis Dievo išminties pasireiškimas, kuris neginčijamai liudija apie Jo buvimą. Jo nemato tik tas, kurs tyčia užmerkia akis.

D. MICKUTĖ — MITKIENĖ

AGNUS DEI

**Ateikite visi, kurie nusikamavę,
Visi, kuriems našta jau per sunki!
Aš atėjau surast tyruose avį
Ir atgaivint ją mano meilės palankėj...**

**Aš atėjau — ir manęs niekas nesutiko,
Nebuvo namo, kurs atvertų man duris,
O užu tai, mano širdis — namai jums liko —
Ateikit mano vargingiausiųjų būrys!**

**O Viešpatie, Tu į kiekvieną žvelgi kalną —
Lyg Petra, Tavęs išsigynusį trisyk,
Lyg Dizmą, Tavo dešinėj prikaltą —
O Viešpatie, ir mūs Tu išklausyk!**

**Gal būt, ne vieno mūsų nuodėmės taip klaidios,
Kad jų mes net nedrįstame ištart,
Tačiau atleisk ir duok mums laisvės taiką...
O Agnus Dei, mes šaukiame šimtąkart!**

N. P. Seserų Spaustuvė, Putnam, Conn.